

Το παιδί στην Κατοχή και την Αντίσταση

Στα πλαίσια του Δικτύου Μάθησης με θέμα:
«Το παιδί στην Τέχνη»

Αρχές Φιλοσοφίας, Β' Τάξη

Υπεύθυνη καθηγήτρια: Γλάρου Κονδύλω, κλάδου ΠΕ01
2^ο ΓΕΛ Αλιβερίου 2024-2025

δράση εσωτερικής αξιολόγησης Σ.Μ.

- Το Δίκτυο Μάθησης με θέμα «*Το παιδί στην Τέχνη*» εντάσσεται:
- στη 2^η Λειτουργία (Διοικητική λειτουργία),
- τον 7^ο Άξονα (Σχολείο και κοινότητα) και
- τον 1^ο Δείκτη (Πρωτοβουλίες για τη διαμόρφωση δικτύων σχολείων) της Εσωτερικής Αξιολόγησης Σχολικής Μονάδας 2^{ου} ΓΕ.Λ. Αλιβερίου.
- Υλοποιείται στα πλαίσια του μαθήματος “*Αρχές Φιλοσοφίας*”, Β’ Τάξης.
- Συντονίζει το 1^ο Πρότυπο ΓΕ.Λ. Χαλκίδας. Συμμετέχουν τα σχολεία: 2^ο ΓΕ.Λ. Αλιβερίου, ΓΕ.Λ. Αυλωναρίου, ΓΕ.Λ. Λίμνης και ΓΕ.Λ. Καρπενησίου με δώδεκα καθηγητές και καθηγήτριες διαφόρων ειδικοτήτων.
- (Αριθμός/ημερομηνία πράξης Συλλόγου Διδασκόντων 2^{ου} ΓΕΛ Αλιβερίου: 18^η/14.10.2024. Πράξη υποβολής πρότασης του Σ.Δ. 1^{ου} Πρότυπου ΓΕΛ Χαλκίδας 5^η/09-09-2024 και Πράξη έγκρισης του ΕΠΕΣ 6^η/18-09-2024).

η εκπαίδευση στα χρόνια της Κατοχής

- Η περίοδος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου αποτελεί μια από τις μελανότερες περιόδους στην παγκόσμια ιστορία.
- Στην Ελλάδα, η κατοχή διήρκησε από τον Απρίλιο του 1941 και τελείωσε τον Οκτώβριο του 1944.
- Ένας από του τομείς που δέχτηκε τεράστιο πλήγμα ήταν η εκπαίδευση.

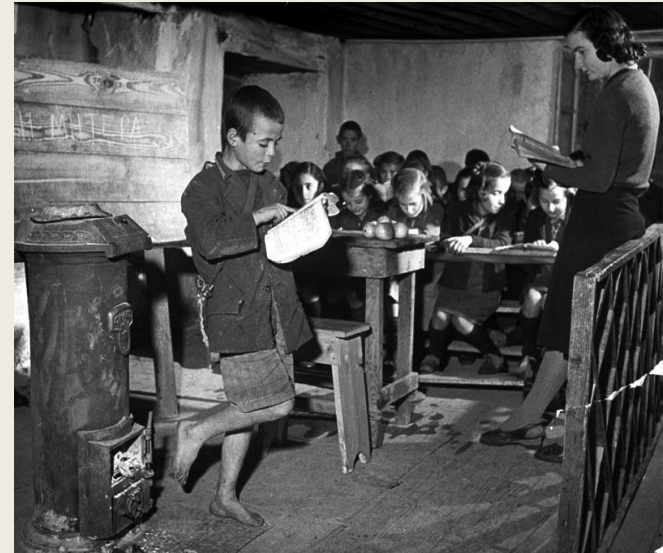
η λειτουργία των σχολείων

- Όταν ξεκίνησε ο ελληνοϊταλικός πόλεμος τον Οκτώβριο του 1940, η σχολική χρονιά διακόπηκε.
- Η λειτουργία των **σχολείων** τα χρόνια της κατοχής γινόταν με διακοπές ή ξεκινούσαν αργότερα ή σταμάτησε οριστικά, εξαιτίας της εμπόλεμης κατάστασης.

η λειτουργία των σχολείων

- Οι δωσίλογες κυβερνήσεις, επειδή θεωρούσαν πως τα σχολεία και τα πανεπιστήμια μπορεί να μετατρέπονταν σε αντιστασιακά κέντρα εναντίον των δυνάμεων του Άξονα, καθυστέρουσαν την έναρξη της σχολικής χρονιάς και περιόριζαν τη διάρκεια της.
- Ενδεικτικά, είναι γνωστό ότι το 1940-1941 η σχολική χρονιά διήρκησε τρεις μήνες, ενώ το σχολικό έτος 1941-1942 περίπου 20-25 μέρες.

η εκπαίδευση

- Η εκπαίδευση αποτελούνταν από τετρατάξιο δημοτικό, εξατάξιο γυμνάσιο και διτάξιο λύκειο.
- Η βασική λειτουργία των δημοτικών σχολείων ήταν να απασχολήσουν τα παιδιά, αντί να τους παρέχουν γνώση και μόρφωση.
- Στο γυμνάσιο, πολλοί μαθητές έπαιρναν μέρος στην αντίσταση και γίνονταν μέλη των οργανώσεων.
- Οι μαθητές έλαβαν μέρος σε όσες διαδηλώσεις έγιναν κατά τη διάρκεια της κατοχής και αρκετοί από αυτούς βασανίστηκαν, φυλακίστηκαν και εκτελέστηκαν.

η εκπαίδευση στα βουνά

- Πολλοί εκπαιδευτικοί έχασαν τη ζωή τους στην Αλβανία, άλλοι φυλακίστηκαν και άλλοι εντάχθηκαν στην Αντίσταση.
- Οι αντάρτες είχαν οργανώσει καλύτερα την εκπαίδευση στο βουνό, στα οποία δίδασκαν αντάρτες εκπαιδευτικοί.
- Η εκπαίδευση, παρόλο που δέχτηκε μεγάλο πλήγμα, προσπάθησε να λειτουργεί, παρά τις δυσκολίες, όσο το επέτρεπαν οι καταστάσεις.

η κατοχή στην Αθήνα

- Την Κυριακή 27 Απριλίου 1941, στις οχτώ το πρωί, γερμανικά μηχανοκίνητα οχήματα εισβάλουν στην Αθήνα από διάφορες μεριές, κυρίως από τις βόρειες εισόδους της πόλης.
- Αυτή η ημερομηνία σηματοδοτεί και την έναρξη της Κατοχής για την αθηναϊκή κοινωνία
- Οι Αθηναίοι είχαν να αντιμετωπίσουν εκτός από τους Ναζί, τα μπλόκα, τις εκτελέσεις, τη λεηλασία της πόλης και τις τρομακτικές ελλείψεις σε τρόφιμα.

Πείνα και κρύο

- Η σκληρότερη περίοδος υπήρξε ο χειμώνας του 1941-1942, εξαιτίας του μεγάλου ψύχους και του βρετανικού αποκλεισμού, που δυσκόλεψε ακόμα περισσότερο τη διακίνηση των αγαθών.

πείνα και κρύο

- Οι κατεστραμμένες υποδομές και τα οδικά δίκτυα απέκλειαν την Αθήνα από τις παραγωγικές περιοχές της χώρας και τα πλέον ζωτικά είδη, με αποτέλεσμα οι κάτοικοί της να «συνηθίσουν» στο θέαμα ατροφικών παιδιών που ψαχούλευαν στα σκουπίδια και εκατοντάδων νεκρών σε πεζοδρόμια και δρόμους της πρωτεύουσας που κείτονταν άθαφτα.

στους δρόμους της κατοχικής Αθήνας

Βάλιας Σεμερτζίδης (:), περ. 1942

Βάλιας Σεμερτζίδης (:), περ. 1942

προτροπές επιβίωσης στον Τύπο

- Στα χρόνια της κατοχής η πόλη βίωσε την εξαθλίωση, τον αφανισμό και χιλιάδες πολίτες πέθαναν κυριολεκτικά από ασιτία.
- Τα τρόφιμα στην αγορά ήταν σπάνια και όταν εμφανίζονταν ελέγχονταν από μαυραγορίτες.

προτροπές επιβίωσης στον Τύπο

- Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, οι εφημερίδες της εποχής έδιναν συμβουλές για το πώς θα μπορούσαν οι Αθηναίοι να διατραφούν, ώστε να κρατηθούν στη ζωή.

οδηγίες επιβίωσης

- Μία συμβουλή ήταν για το πώς να μαζεύουν ψίχουλα: «Μαζεύετε με προσοχή τα ψίχουλα από το τραπέζι και βάλτε τα σε ένα ποτήρι. Στο τέλος της εβδομάδας θα έχετε μαζέψει τόσα ψίχουλα, ώστε να μπορέσετε να τα χρησιμοποιήσετε στη μαγειρική σας».

η ψευδαίσθηση του να τρως κρέας

- Άλλη προτροπή έλεγε: «Καθόλου κρέας ή ψάρι, μια αλεσμένη αγκινάρα για φαγητό. Καλό μάσημα της τροφής για να νιώθει το στομάχι γεμάτο και μην ξεχνάτε να μαζεύετε τα ψίχουλα από το τραπέζι σε ένα βαζάκι. Στο τέλος της εβδομάδας, η ποσότητα θα είναι αρκετή».

η ψευδαίσθηση του να τρως κρέας

- Επίσης, υπήρχε οδηγία που έλεγε πώς να ξεγελάσεις τα μάτια σου και το στομάχι σου ότι τρως κρέας (φοβερά δυσεύρετο προϊόν): *«Είναι πολύ απλό: Παίρνεις μία μελιτζάνα και την τρίβεις, την αφήνεις να σκουρύνει και τότε έχεις την αίσθηση ότι τρως κρέας».*

Πηγή : https://www.alexpolisonline.com/2017/10/1940_27.html

η κουζίνα της πείνας

- Τα όσπρια, το μπομποτάλευρο, το πλιγούρι, οι πατάτες, τα χαρούπια και τα διάφορα χορταρικά και λαχανικά και οι λίγοι διαθέσιμοι ξηροί καρποί, απάρτιζαν πλέον την βασική τροφή των Ελλήνων.

ακρίβεια και πείνα

- Η τιμή του ψωμιού αυξήθηκε 89 φορές μεταξύ 1941-42, ενώ με τρεις τενεκέδες λάδι αγόραζες μονοκατοικία.
- Τον Δεκέμβριο του '41 υπήρχαν 400 νεκροί την ημέρα.

Ένας νεκρός από την πείνα στο δρόμο, Οκτώβριος 1943. Keystone/Hulton Archive/Getty Images

συσσίτια Ερυθρού Σταυρού

- Στην καρδιά της Κατοχής άρχισαν τα συσσίτια του Ερυθρού Σταυρού στα σχολεία, αφού τα παιδιά υπέφεραν από υποσιτισμό και πέθαιναν κατά χιλιάδες.
- Η διανομή του συσσιτίου ήταν και ένα επιπλέον κίνητρο για την παρουσία στο σχολείο, καθώς όποιος έλειπε έχανε τη μερίδα του και συχνά, αυτό σήμαινε ότι την έχανε και η οικογένειά του.

Ρακένδυτα και πεινασμένα παιδιά της Κατοχής περιμένουν συσσίτιο

η κουζίνα της πείνας

- Στα συσσίτια μοιράζονταν μαγειρεμένο μπομποτάλευρο, το οποίο ονομάζονταν “κουρκούτι” ή “μπαζίνα”.
- Το κουρκούτι το έπαιρναν οι Αθηναίοι και το χρησιμοποιούσαν με διάφορους τρόπους.
- Άλλοι έφτιαχναν σκορδαλιά, άλλοι πουτίγκα με σταφίδες, άλλοι κέικ ή πολέντα και οι περισσότεροι σπανακόπιτα.

συσσίτια

- Το μενού ήταν φτωχό και τις περισσότερες ημέρες το ίδιο.
- Όταν υπήρχε κάτι διαφορετικό ή κάτι επιπλέον, η μέρα γινόταν ξεχωριστή.
- Μια στάλα γλυκόζη ήταν πολυτέλεια για τα κοκκαλιάρικα παιδιά της κατοχής.

διανομή τροφίμων 1942-43

Κέντρο Γάλακτος του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού. 1942-43

Φωτογραφικά Ιστορικά Αρχεία, Μουσείου Μπενάκη

Λαϊκά συσσίτια

- Μεγάλη υπόθεση ήταν η εξασφάλιση ενός πιάτου με όσπρια ή μία κούπα νεροζούμι.

συσσίτιο κατά τη διάρκεια της Κατοχής

- Μόνο το Πατριωτικό Ίδρυμα υπολογίζεται ότι καθημερινά μοίραζε 190.000 μερίδες φαγητού.
- Σχετικά με την τριτοβάθμια εκπαίδευση, η λειτουργία των πανεπιστημίων ήταν κι αυτή προβληματική και όχι συνεχής.
- Και οι φοιτητές τρέφονταν με συσσίτια.

Φωτογραφικά, Ιστορικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη.

Λιμός

- Γυναίκες, άντρες και παιδιά – ανθρώπινοι σκελετοί ντυμένοι με κουρέλια – έψαχναν απεγνωσμένα στα σκουπίδια για να βρουν κάτι να φάνε και να ξεγελάσουν την πείνα τους: μια κρεμμυδόφλουδα, μια λεμονόκουπα ή κάποιο κόκκαλο για να γλείψουν.
- Νεκροί σε κάθε γωνιά, καθημερινή εικόνα.

σκελετωμένα παιδιά στην Αθήνα του '41-'42

Φωτογραφία της Βούλας Παπαϊωάννου.
Ιστορικά αρχεία του Ερυθρού Σταυρού.

Πηγή φωτογραφίας: [Youtube...](#)

παιδιά υποσιτισμένα σε όλη τη χώρα

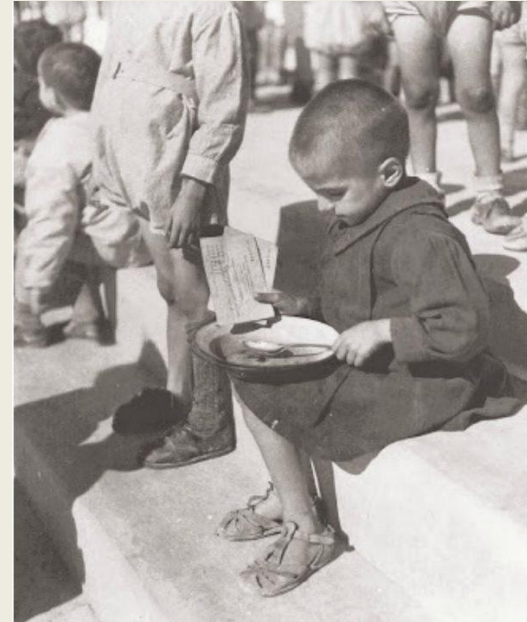
Κρήτη, γερμανική Κατοχή. Υποσιτισμένα κρητικόπουλα.

Dmitri Kessel, Οκτώβριος 1944. Υποσιτισμένα παιδιά της Αθήνας.

συσσίτιο στη “Στέγη της Δραπετσώνας” 1942-43

Φωτογραφία Βούλα Παπαϊωάννου

τραγικές οι απώλειες

- Κατά τον Γεώργιο Εξηντάρη, πρώην υπουργό και βουλευτή, 300.000 Έλληνες πέθαναν από την πείνα εντός δύο ετών.
- Το BBC ανεβάζει τον αριθμό σε 500.000.
- Εξάλλου, πάνω από 200.000 Έλληνες έπαθαν ανοιχτή φυματίωση και ένας μεγάλος αριθμός από παιδιά και εφήβους έπασχε από αδενοπάθεια, η οποία συχνά κατέληγε σε πνευμονική φυματίωση.
- Ακόμα και σήμερα, Έλληνες και ξένοι αρμόδιοι κρατικοί παράγοντες, αναρωτιούνται πώς επέζησαν άνθρωποι με 500 ή και με 300 θερμίδες την ημέρα.

η Αθήνα απελευθερώνεται

- Το πρωινό της 12^{ης} Οκτωβρίου 1944, τα γερμανικά στρατιωτικά οχήματα αποχωρούν από την πρωτεύουσα.
- Ύστερα από **1264** ημέρες Κατοχής η Αθήνα είναι και πάλι ελεύθερη.
- (...) Βούιζε η πολιτεία, βούιζε ο κόσμος
Βούιζε η καρδιά του ανθρώπου
Σαν ένα ζήτω ανάμεσα σε χιλιάδες
σημαίες
λευτεριά ή θάνατος, λευτεριά ή θάνατος
– Λευτεριά,
βούιζε ολάκερη η Ελλάδα κάτω από τις
σημαίες του ήλιου
γεια και χαρά λε, μωρέ, Λε, γεια και χαρά
σου Λευτεριά.
Γιάννης Ρίτσος, Απελευθέρωση (αποσπ.), από τη
συλλογή «Γειτονιές του Κόσμου».

καλλιτεχνική και αντιπολεμική φωτογραφία

2^ο ΓΕΛ Αλιβερίου 2024-2025

πηγές

- Έτσι επιβίωσαν από την πείνα στην Κατοχή – Ο φόβος μην εφαρμοστούν και σήμερα (<https://www.ekklisiaonline.gr/ellada/etsi-epiviosan-apo-tin-peina-stin-katoxi-o-fovos-min-efarmostovn-kai-simera/>)
- «Οι Συνταγές της... Πείνας, η Ζωή στην Αθήνα την Περίοδο της Κατοχής», Ελένη Νικολαΐδου, Εκδόσεις ΚΨΜ
- «Οι Συνταγές της Κατοχής, Οδηγός Επιβίωσης», Ναταλία Σαμαρά-Γκαϊλίχ, 2009
- Τι έτρωγαν οι Έλληνες στην κατοχή: Οι συνταγές της πείνας (<https://foroline.gr/archives/33456>)
- Η Αθήνα στα χρόνια της κατοχής: Μια τετραετία πρωτοφανών κακουχιών αλλά και αγωνιστικής έξαρσης (<https://www.lifo.gr/culture/arxaiologia/i-athina-sta-hronia-tis-katohis-mia-tetraetia-protofanon-kakoyhion-alla-kai>)
- 1940: Η πείνα (<https://www.lifo.gr/culture/arxaiologia/1940-i-peina>)
- Τι έτρωγαν οι Έλληνες στην κατοχή: (<https://www.lifo.gr/tropos-zois/gefsi/ti-etrogan-oi-ellines-stin-katohi>)
- Εικόνες πείνας – Τα συσσίτια της Κατοχής (<https://aromalefkadas.gr/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%AE-%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CF%80%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CF%82/>)
- 28η Οκτωβρίου Video 07 Πείνα (<https://youtu.be/C4tA3FTMCdM?feature=shared>)
- Ο τρόπος λειτουργίας της εκπαίδευσης στην Κατοχή (<https://maxmag.gr/politismos/ekpaideusi/o-tropos-leitourgias-tis-ekpaideysis-stin-katochi/#:~:text=%CE%97%20%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%20%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BD%20%CE%B1%CF%80%CF%8C%20%CF%84%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BE%CE%B9%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%B3%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BD%20%CE%BC%CE%AD%CE%BB%CE%B7%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CF%8E%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD,>)
- Η Παιδεία στην Αντίσταση. Ανακτήθηκε από (<https://ilioupoli.gr/mea-nea/i-paideia-stin-antistasi>)